

عنوان اثر: مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی

مؤلف / مترجم: ماکس وبر / احمد صدارتی

ناشر / سال نشر: انتشارات هرمس / ۱۳۷۹

معرفی، نقد و بررسی

کتاب حاضر بخشی از مجموعه بزرگ اقتصاد و جامعه اثر ماکس وبر است که نظر به اهمیت آن، به‌طور جداگانه «ه.پ.سچر» به زبان انگلیسی برگردانده و ترجمه فارسی را آن نیز احمد صدارتی در سال ۱۳۶۷ از روی همین نسخه انجام داده است. تالکوت پارسونز و ای. ام. هندرسون نیز مدت‌ها پیش از سچر، جلد اول مجموعه اقتصاد و جامعه را ذیل عنوان نظریه سازمان اجتماعی و اقتصادی به زبان انگلیسی ترجمه کرده‌اند که این کتاب کوچک اما عمیق و دشوار، بخش مقدماتی آن است و در واقع کلید فهم و مقدمه‌ای بر کل آثار وبر به‌شمار می‌رود. در ضمن این کتاب، نخستین کتاب از آثار وبر است که به زبان فارسی برگردانده شده است.

این اثر، مقدمه‌ای است مفصل شامل شرح نسبتاً کاملی از زندگی وبر و برخی فعالیت‌های علمی، اجتماعی و سیاسی او و همچنین به نحو پیوسته و منسجم، مهم‌ترین مفاهیم تخصصی و تعریف‌های اولیه یا پایه‌ای او را مرور می‌کند.

سایر آثار مشابه:

اقتصاد و جامعه (مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی، جامعه‌شناسی اقتصادی، جامعه‌شناسی سیاسی) تألیف ماکس وبر، ترجمه مصطفی عمادزاده، مهرداد ترابی‌نژاد، عباس منوچهری

پاره‌ای از کتاب‌های منتشر شده در حوزه نظریه‌ها و بعضاً کتاب‌هایی که درباره اندیشه‌ها و مفاهیم بنیادی ماکس وبر نگاشته شده است، به لحاظ مضمونی حاوی مطالب و مضامین نسبتاً مشابه با این اثر هستند. به عبارت بهتر، باید گفت این اثر کلاسیک و بنیادی که بخشی از مهم‌ترین و جامع‌ترین کتاب وبر (یعنی اقتصاد و جامعه) است، الهام‌بخش سایر آثار است که با استفاده از این منبع نوشته شده‌اند.

بررسی شکلی

با توجه به دشواری ترجمه آثار وبر در تمام زبان‌ها، باید گفت، مترجم محترم این کتاب، به خوبی توانسته‌اند این اثر را که سرشار از مفاهیم تخصصی و بنیادی نظری و روشی ماکس وبر است، به فارسی روان و رسا برگردانند. مطالب صفحه‌های: ۱۶، ۱۷، ۲۳، ۲۹ نمونه‌هایی از متن روان و رسا هستند.

اگر چه این اثر، از لحاظ رعایت قواعد ویرایش و نگارش بی‌اشکال نیست، اما می‌توان آن را در حد خوب ارزیابی کرد. در کتاب پاره‌ای از اشکالات و نواقص ویرایشی و نگارشی مانند: عدم استفاده از علامت «» در جای مناسب، اشتباه حروف نگاری و استفاده همزمان از علامت «» و حرف عطف «و» دیده می‌شود.

حروف‌نگاری با توجه به زمان انتشار کتاب خوب است. فاصله بین خطوط، اندازه حاشیه‌های در نظر گرفته شده، اندازه قلم متن و تیترها مناسب می‌باشند. اما سرصفحه تنظیم شده (شامل نام نویسنده در صفحه سمت راست و نام کتاب و شماره صفحه در سمت چپ) در سرتاسر کتاب یکسان است. بهتر بود بر اساس هر فصل از کتاب، سرصفحه‌ای متفاوت در نظر گرفته می‌شد، به گونه‌ای که بیانگر عنوان فصل باشد. کتاب از لحاظ صحافی خوب است. اما طرح جلدی متناسب با موضوع آن نمی‌باشد.

کتاب از زمان انتشار اولیه تا سال ۱۳۸۱، ۵ بار بدون تغییر عمده تجدید چاپ شده است.

بررسی محتوایی

این کتاب اساساً عهده‌دار بیان مفاهیم تخصصی زیربنایی نظریه و روش پژوهشی ماکس وبر است. در نتیجه، از این حیث، جنبه مرجع و متنی اصیل را دارد که برای فهم درست مفاهیم مورد استفاده وبر باید به این کتاب یا منبع اصلی و بزرگتر آن، یعنی کتاب *اقتصاد و جامعه* مراجعه کرد.

برای معادل‌سازی درست چنین متن فنی دشوار و کم سابقه‌ای از نسبت به منابع مشابه زحمت زیادی کشیده شده است. نمونه معادل‌گذاری متداول:

رفتار اجتماعی، عرف، رسم، اقتدار، سلطه، زندگی روزمره، نوع مثالی، برابر نهاده، اعتبار، هنجار، هم‌نوایی، رضایت، قرارداد و خودمختار و ...
نمونه‌ای از نوآوری در معادل‌گذاری:

Aggregation = جامعه‌ای شدن (فرایند)

Allgemeine psychopathology = روان آسیب‌شناسی عمومی

Marginal = غائی و نهایی

Value-relatedness = کنش مربوط به ارزش

در چنین اثری که ماهیت کاملاً مفهومی و نظری دارد، بیشتر انتظار می‌رود از فنون ماهوی‌تر رساندن معنا، مانند: زمینه‌چینی مناسب، مقایسه و ذکر مثال، استدلال‌های منطقی و نظری قوی و کاربرد ظرافت و دقت در ساختن و استفاده از مفاهیم تخصصی مورد نظر باشد که در این کتاب از این طرق مناسب استفاده شده است.

کتاب در حد بیان مفاهیم اساسی و اولیه جامعه‌شناسی ماکس وبر تا حد زیادی موفق و جامع است.

اگر جامعه‌شناسی را از نوع تفهیمی و تفسیری بدانیم، در حد رشد این نوع از جامعه‌شناسی تا پایان عمر ماکس وبر، مفاهیم اساسی آن از قراری هستند که در این کتاب آمده است.

برای دوره کارشناسی در درس «نظریه‌های جامعه‌شناسی» به عنوان مرجع و در درس «بررسی آثار صاحب‌نظران جامعه‌شناسی»، در صورت تمرکز بر روی وبر، به شرط غلبه بر دشواری‌های مفهومی تا حدی مناسب است. ولی

برای سطوح بالاتر می‌توان به عنوان کتاب مرجع استفاده کرد، مگر در درسی به‌نام ویرشناسی.

کتاب نظری و کلاسیک است و حاوی داده‌های تجربی وابسته به زمان نیست.

نوآوری خاصی در این اثر به جز جداسازی بخش مفهومی بنیادی کتاب اقتصاد و جامعه در کتابی کوچکتر دیده نمی‌شود. البته مقدمه مترجم انگلیسی به خاطر فشردگی و رسایی آن در بیان مطالب مفید، قابل تقدیر است.

هر چند مطالب کتاب مجموعه‌ای از مفاهیم را صرف‌نظر از سازمان خاصی در میان آنها طرح می‌کند، اما می‌توان گفت نوعی سیر از کلی به جزئی و مقدماتی به تفصیلی و مصداقی در کتاب دیده می‌شود.

جهت‌گیری کلی کتاب، عبارت است از تعریف و تدوین مجموعه مفاهیم بنیادی لازم در خصوص ایجاد نوعی جامعه‌شناسی تفهیمی - تفسیری، از تعریف جامعه‌شناسی گرفته تا انواع رفتارهای بشری، تمایز کنش و رفتار و انواع یا موارد متعدد و متنوعی از سنخ‌های آرمانی مفهومی مانند: اقتدار و قدرت و ... می‌توان از طریق ارائه چارچوب‌های مفهومی و تحلیلی در کار نظری و روشی درک بهتری از رفتار و کنش بشری و فهم مبانی اعمال آدمیان و درک بهتر جهان اجتماعی، مفید و سازنده شود.

ترجمه اثر با وجود دشواری‌های ترجمه متون ماکس وبر و پیشگامی این کتاب در ترجمه مستقیم آثار این جامعه‌شناس بزرگ، امانت‌دارانه و خوب از کار درآمده است.

اغلب معادل‌یابی‌ها دقیق و صحیح صورت گرفته است. واژه‌نامه‌ای ۱۲ صفحه‌ای در انتهای کتاب افزوده شده است و مقدمه کوچکی از مترجم محترم در ابتدای کتاب با عنوان «اشاره» دیده می‌شود که احتمالاً به‌خاطر وجود مقدمه مفصل مترجم انگلیسی کتاب، آقای صدارتی نیازی به آوردن مقدمه مفصل دیگری احساس نکرده‌اند.

در متن اصلی کتاب نیز شرایط آوردن توضیحات تکمیلی و تشریحی در حد این اثر وجود ندارد. زیرا درگیر شدن در چنین کاری می‌توانسته ترجمه را به شرحی مفصل و احیاناً پر مجادله یا مناقشه‌برانگیز تبدیل کند که معلوم نیست

مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی ۲۱۳

اساساً چنین کاری در حد خواست یا توان مترجم بوده باشد. بهتر است ترجمه چنین اثری همان، متن پایه و اصیل نویسنده برجسته، دست نخورده، و البته صحیح آن، برگردانده و به خواننده عرضه شود

پیشنهادها

ترجمه کتاب، امانتدارانه و خوب از کار درآمده است. گرچه، در مواردی به لحاظ ویرایشی، نگارشی و برخی معادل‌گذاری‌ها نیاز به اصلاح دارد.

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرېښتې
پرتال جامع علمون انساني